

KOMMENTTIPUHEENVUORO

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelma
Päihdepalveluihin pääsyn parantaminen

Tuula Sillanpää, päihdeasiamies

Päihdeasiamiestoiminnan näkökulmasta

- **Päihdeasiamies tukee** asiakkaita perusoikeuksien ja muiden lakisääteisten etuuksien ja oikeuksien toteutumisessa estäen väliinputoamistilanteita
- **Kohderyhmänä** ovat **vapaaehtoisesti** päihdehoitoon ja –kuntoutukseen hakeutuvat, joilla on päihteen käyttöön liittyviä ongelmia, heidän **läheisensä ja muut päihdetoimijat**, kuten kuntien/sote-alueiden, päihdehuollon laitosten ja järjestöjen työntekijät sekä vertaistoimijat
- **Ongelmia voi olla** hoitoon ja kuntoutukseen pääsyssä, kohtelussa, kuntoutuksen aikaisessa sosiaaliturvassa ja niihin välittömästi liittyvissä ongelmatilanteissa (ajokortti-, asunto- ja lastensuojeluasiat)
- **Edunvalvonnan keinoina asiakastyössä** ovat neuvonta ja ohjaus puhelimitse ja sähköpostilla, yhteydenotto viranomaisiin ja hoitopaikkoihin sekä apu muistutusten, kanteluiden ja valitusten teossa
- **Edunvalvonnan keinoina muussa toiminnassa** ovat koulutus, konsultointi, vierailut hoitopaikoissa, tiedottaminen ja lausunnot asiakkaiden oikeuksista
- Lakisääteiset sosiaali- ja potilasasiamiehet ovat ensisijaisia toimijoita, päihdeasiamies täydentää järjestöpohjalta
- Toiminta on kohderyhmälle maksutonta
- Toimialueena on koko Suomi

Uudistamisen tavoitteista yleisesti

1/2

- Lainsäädäntöuudistuksen tavoitteena on ollut päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien **palvelujen turvaaminen yhdenvertaisesti** muiden asiakkaiden ja potilaiden kanssa
- **On kannatettavaa**, että päihde- ja mielenterveyspalveluista säädetään jatkossa sosiaalihuoltolaissa (SHL) ja terveydenhuoltolaissa (THL)
- **Tarkastelukulma painottuu** siihen, miten säännökset tuodaan yleislakeihin (SHL ja THL)
- Kun erityislaki Päihdehuoltolaki (PHL) kumotaan, on erityisen tärkeää varmistaa se, että oikeus päihdepalveluihin ei huonone, vaan paranee
- Budjettilaki ei saa heikentää oikeutta päihdepalveluihin
- Esitetyt luonnokset ovat suurimmalta osalta kannatettavia, kommentoin niitä kohtia, jotka tulee korjata

Uudistamisen tavoitteista yleisesti

2/2

- **Oikeuskäytännössä** on katsottu, että **avun, tuen ja hoidon tarve on ratkaiseva kriteeri palveluihin**
- **= Oikeus palveluihin**
- Kuusisto ym. tutkimuksessa esimerkiksi SHL:n 3 §:n **erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat** ovat jääneet vaille tarvitsemaansa tukea ja joutuneet väliinputoamisvaaraan, kun päätöstä tekevällä sosiaalityöntekijällä on ollut vaikeuksia tulkita SHL:n pykälää
- Päihteitä ongelmallisesti käyttävät on kuitenkin laissa ja hallituksen esityksissä nimetty keskeiseksi SHL:n kohderyhmäksi. Tutkimuksen tuloksena nähtiinkin, että **toimivan palvelukokonaisuuden varmistamisessa SHL:lla on tärkeä asema**
- (Katja Kuusisto et al (2021) Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa, Yhteiskuntapolitiikka 86:4419-430)
- **Toimivan palvelukokonaisuuden varmistaminen THL:n lisäksi myös SHL:ssa onkin erityisen tärkeää** nyt tässä tilanteessa, kun erityislaki päihdehuoltolakia ollaan kumoamassa, niin että päihteitä ongelmallisesti käyttävien asemaa vahvistetaan palveluvalikossa, eikä heikennetä

Sosiaalihuoltolain (SHL) muutosehdotukset

3 luvun osalta

SHL:n 24 §:n Päihdetyö muuttaminen ja siirtäminen **3 luvusta Sosiaalityö** saman lain **4 lukuun Sosiaalihuollon toteuttaminen** ei ole kannatettava. Sama koskee SHL:n 25 §:n mielenterveystyötä.

- **Sosiaalihuollon toteuttaminen** (4 luku) koskee **menettelytapoja** samalla tavalla kuin esimerkiksi Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista tai Laki potilaan asemasta ja oikeuksista
- Menettelytapoihin liittyvistä oikeuksista **ei tehdä päätöksiä eikä silloin päätöksistä voi valittaa**
- Ehdotus kumoaisi päihdetyön/mielenterveystyön pykälän erikseen säätämisen tärkeyden
- Ei ole hyväksyttävää perustetta heikentää asiakkaan oikeussuojaa
- Muutosehdotus ei selkeytä konkreettisia sosiaalihuollon palveluja eikä korosta asiakkaan oikeutta saada hänen tuen tarpeitaan vastaavia sosiaalipalveluja

Sosiaalihuoltolaki (SHL) 3 luku 24 § Päihdetyö 1/2

Uusia muutosehdotuksia ja täydennyksiä Päihdetyötä koskevaan pykälään:

24 § Päihde- ja riippuvuustyö

1. momentti ennallaan

2. momentti Tässä laissa tarkoitettuun sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluu:

- Ohjaus ja neuvonta
- Edellä 14 §:n mukaiset **yleiset sosiaalipalvelut** ja päihteiden käyttäjille ja riippuvuuskäyttäytymiseen suunnatut **erityispalvelut**
- Psykososiaalinen tuki
- Päihdesosiaalityön palvelut

Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä **avun, tuen, hoidon ja kuntoutuksen tarpeen** perusteella.

Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut.

Kun siirrytään erityislainsäädännöstä (PHL) yleislainsäädäntöön (SHL ja THL), oikeus palveluihin pitää varmistaa. Jollei niin tehdä, lainsäädäntöuudistus on huononnus!

Sosiaalihuoltolaki (SHL)

3. luku 24 § Päihdetyö 2/2

Lisäksi Päihdetyön pykälään tulee lisätä:

- Asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen, on **turvattava tarpeen mukaisen palvelun jatkuvuus**
- Lisäksi, jos asiakkaalla on samanaikaisesti mielenterveys-, päihde- ja tai riippuvuusongelma, mielenterveys- ja päihdepalveluja on järjestettävä hänelle **samanaikaisesti**
- **Vrt.** Terveystieteiden tutkimuskeskuksen muutosehdotuksessa todetaan, että ”Potilaan siirtyessä terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen tai sosiaalihuollon laitos- ja asumispalveluihin olisi turvattava tarpeenmukaisen hoidon jatkuminen”
- Sama katkeamaton siirtyminen on varmistettava myös sosiaalihuollon puolella

Sosiaalihuoltolaki (SHL)

3 luku nykyinen 14 §, 17 § ja 22 §

SHL 14 §:än Tuen tarpeita vastaavat sosiaalipalvelut tulee lisätä:

- Psykososiaalinen tuki
- Tukihenkilötoiminta
- Matalankynnyksen ja liikkuvat palvelut

SHL 17 §:än Sosiaalinen kuntoutus tulee lisätä:

- Mielenterveys- ja päihdetyön kuntouttavat avo- ja laitospalvelut sekä kuntouttava vuorokautinen päihteetön asumispalvelu
- Osana sosiaalista kuntoutusta järjestetään työllistymistä edistävää toimintaa ja työtoimintaa sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään

SHL 22 §:än Laitospalvelut tulee lisätä:

- Päihdetyön laitospalveluja on järjestettävä, jos muut tässä tai muussa laissa säädettyt päihdetyön keinot eivät ole riittäviä tai sopivia henkilön kuntoutuksen toteuttamiseksi

Sosiaalihuoltolaki, yhteisösosiaalityö yms.

Yhteisösosiaalityö omassa pykälässään on kannatettavaa

- Yhteisösosiaalityön roolin vahvistaminen sosiaalihuollon toiminnassa
- Etsivä työ uutena jalkautuvana työnä

Päiväkeskus ja tilapäinen majoitus uutena pykälänä ovat kannatettavia

- Päiväkeskustoiminta, tilapäinen majoitus ja sosiaaliohjaus, myös päihtyneille
- Nimettömyys
- Palvelujen käyttäjien ohjautuminen tarkoituksenmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin

Nämä kaikki ovat tärkeitä ja tarpeellisia järjestämisvelvollisuuden piirissä olevia päihdepalveluita

Terveydenhuoltolaki (THL)

28 § Päihdetyö

- Nykyistä THL:n päihdetyötä ei saa heikentää
- THL:in tehdyt ehdotukset ovat kannatettavia
- On tärkeää, että päihde- ja riippuvuuspotilaita sekä mielenterveyspotilaita kohdellaan **yhtenäisesti** ja he saavat tasapuoliset palvelut

Terveydenhuoltolaki (THL) muut muutokset

- **Kiireellisen hoidon täsmentäminen** niin, että kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä katkaisu- ja vieroitushoidon tarvetta on kannatettava
- **Asetuksenantovaltuutukset** opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta ja
- ministeriön hyväksymästä hoidosta huumausainerikoksissa ovat kannatettavia
- Opioidiriippuvaisten osalta tulee tämän lisäksi antaa sosiaali- ja terveysministeriön **yleiset asetuksen soveltamiseen liittyvät valtakunnalliset ohjeet** opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta, millä taataan korvaushoitopotilaiden yhdenvertainen kohtelu
- **Työnohjauksen järjestämisvelvollisuuden** laajentaminen THL:ssa päihde- ja riippuvuuspalveluihin on kannatettavaa ja
- Sama työnohjauksen järjestämisvelvollisuus tulee säätää myös sosiaalihuoltolaissa

Muita huomiota

- **Palveluja** koskevan uudistuksen jälkeen päihdehuoltolakiin jää **tahdosta riippumaton hoito**
- **Väkivaltaisuusperusteen tulee säilyä** myös jatkossa kirjattuna terveysperusteen lisäksi tahdosta riippumattoman hoidon kriteereissä, kun niitä uudistetaan myöhemmin
- Vaikka väkivaltaaperustetta ei ole käytetty, tarve sen käyttämiselle on edelleen olemassa
- Päihde- ja riippuvuuspalveluita ja toisaalta mielenterveyspalveluita tarvitsevilla ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset oikeudet ja palvelut
- Psykososiaalista tukea on ehdotettu kumpaankin lakiin **vain kiireelliseen tarpeeseen**, mutta myös **kiireettömissä** tapauksissa on tarve psykososiaaliselle tuelle
- **Kokemusasiantuntijoita ei** ole mainittu, onko sitä koskeva kirjaus tarkoitus jättää pois?

Kiitos!

Tuula Sillanpää

päihdeasiamies

puhelin 050 4774 325

tuula.sillanpaa@ehyt.fi

www.paihdeasiamies.fi

www.ehyt.fi